

فهرست

پیشگفتار	۱۷
مقدمه	۱۹
بخش اول: حقوق بشر از گذشته تا کنون	۲۳
فصل اول: تاریخچه و سیر تحول حقوق بشر در غرب	۲۵
۱. نظام فکری یونان باستان و حقوق بشر	۲۶
یک. عقل‌گرایان و حقوق بشر	۲۶
دو. رواقیان و حقوق بشر	۳۱
أ. مکتب رواقی و انسان	۳۱
ب. سیسرون (۱۰۶ - ۴۳ ق. م)	۳۲
۲. عصر مسیحیت و حقوق بشر	۳۳
یک. آگوستین قدیس (۴۳۰ - ۲۵۴ م)	۳۴
دو. قرون وسطی	۳۶
أ. حقوق طبیعی	۳۶
ب. تفکیک میان حوزه‌های سیاسی و روحانی	۳۷
ج. حاکمیت قانون و فئودالیسم	۳۸
سه. توماس آکویناس قدیس (۱۲۷۴ - ۱۲۲۵ م)	۳۹
۳. در آستانه عصر جدید	۴۲
۴. مدرنیته و حقوق بشر	۴۴
یک. تحولات فکری	۴۵

- ۴۵..... ا. توماس هابز (۱۶۷۹-۱۵۸۸ م)
- ۴۸..... ب. جان لاک (۱۷۰۴ - ۱۶۳۲ م)
- ۵۳..... ج. ژان ژاک روسو (۱۷۷۸ - ۱۷۱۲ م)
- ۵۹..... دو. تحولات اقتصادی - اجتماعی
- ۶۰..... ا. تحولات اجتماعی در انگلستان
- ۶۲..... ب. آمریکا و حقوق بشر
- ۶۳..... ج. انقلاب کبیر فرانسه
- ۶۴..... د. قرن نوزدهم
- ۶۶..... ه. جامعه ملل، سازمان ملل متحد

فصل دوم: حقوق بشر در اعلامیه و میثاقین..... ۶۹

- ۶۹..... ۱. منشور ملل متحد و حقوق بشر
- ۷۰..... ۲. اعلامیه جهانی حقوق بشر
- ۷۱..... انگیزه تصویب اعلامیه
- ۷۲..... یک. ارزش حقوقی اعلامیه
- ۷۳..... دو. بررسی اجمالی مواد اعلامیه
- ۷۶..... ۳. میثاق‌های بین‌المللی حقوق بشر
- ۷۷..... یک. مشابهت‌های دو میثاق
- ۷۸..... دو. میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
- ۷۹..... سه. میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی
- ۸۰..... چهار. تفاوت‌های اعلامیه جهانی حقوق بشر با میثاقین

فصل سوم: آمریت و الزامات حقوق بشر در جهان کنونی..... ۸۳

- ۸۴..... ۱. آمریت حقوق بشر در نظریات موجود
- ۸۴..... یک. قواعد امره در حقوق بین‌الملل
- ۸۵..... دو. نظریه‌های موجود درباره میزان آمریت حقوق بشر
- ۸۷..... ۲. ابزارها و ضمانت‌های اجرایی اسناد حقوق بشر
- ۸۸..... ۳. موانع و مشکلات جهانی شدن حقوق بشر
- ۸۸..... یک. مشکلات و ابهامات در اسناد حقوقی بشر
- ۸۹..... دو. تنوع ارزشی ملل مختلف جهان و ناهم‌سویی آن با برخی اسناد حقوق بشر
- ۹۱..... سه. کاربرد حقوق بشر به‌عنوان ابزار سیاسی

خلاصه بخش اول..... ۹۱

- بخش دوم: اصول و مبانی نظری حقوق بشر در اسلام و غرب ۹۳
- طرح موضوع و تقسیم‌بندی مطالب ۹۵
- فصل اول: بنیادهای نظری حقوق بشر در دوران مدرن ۹۷
۱. خردباوری علمی ۹۷
- یک. پیشینه عقل‌گرایی در غرب ۹۸
- أ. فلاسفه یونان ۹۸
- ب. دوره میانه (قرون وسطی) ۱۰۰
- ج. دکارت و عقل‌گرایی جدید ۱۰۱
- دو. عقلانیت دوران مدرن ۱۰۲
- أ. تعریف خردباوری علمی ۱۰۲
- ب. ویژگی‌های خردباوری علمی ۱۰۳
- روش تجربی و استقرایی شناخت ۱۰۳
- اصالت ریاضی ۱۰۴
- نفی فرجام‌باوری ۱۰۴
- اصالت سود و عقلانیت ابزاری ۱۰۵
- ج. پیامدهای خردباوری علمی ۱۰۵
- تفکیک حوزه معرفت علمی از غیر علمی (سنتی) ۱۰۵
- تحول در الهیات ۱۰۶
- انسان‌مداری در تفسیر هستی ۱۰۷
- طبیعت شکلی انسان و تفسیر مکانیکی آن ۱۰۷
۲. فردگرایی ۱۰۸
- یک. خاستگاه فردگرایی ۱۰۹
- دو. مفهوم فردیت ۱۱۰
- سه. تعریف و پیامدهای فردگرایی ۱۱۰
۳. حقوق طبیعی ۱۱۲
- یک. خاستگاه نظریه ۱۱۲
- دو. تعریف نظریه حقوق طبیعی ۱۱۵
- سه. اصول حقوق طبیعی ۱۱۷
- چهار. نظریه حقوق طبیعی در فلسفه حقوق ۱۱۸
- أ. مکتب حقوق طبیعی ۱۱۸

- ب. مکتب تاریخی ۱۱۹
- ج. مکتب‌های تحقیقی ۱۲۰
۴. قرارداد گرایی ۱۲۰
- یک. تفسیر تاریخی ۱۲۱
- دو. تفسیر تئوریک ۱۲۱
- سه. جایگاه قرارداد در منابع حقوق ۱۲۱
- ۱۲۳ خلاصه فصل اول**
- فصل دوم: مبانی نظری حقوق بشر غرب از دیدگاه اسلام ۱۲۵**
- طرح موضوع و تقسیم‌بندی مطالب ۱۲۵
۱. کلیات و مفاهیم ۱۲۷
- یک. معنای لغوی و اصطلاحی حق ۱۲۷
- دو. تعریف پیشنهادی «حق» ۱۲۹
- سه. رابطه حق و تکلیف ۱۲۹
- چهار. حق و امتیاز ۱۳۰
- پنج. رابطه دو مفهوم از حقوق ۱۳۰
۲. دین و شناخت انسان ۱۳۱
- یک. قلمرو انتظارات از دین و حقوق بشر ۱۳۱
- دو. نظریه فرا دینی بودن حقوق بشر ۱۳۲
- سه. نظریه جامعیت دین نسبت به حقوق بشر ۱۳۲
- چهار. ادله جامعیت دین نسبت به حقوق بشر ۱۳۳
- ا. ادله عقلی ۱۳۳
- ب. ادله نقلی ۱۳۵
۳. مبانی و اصول انسان‌شناسی دینی ۱۳۸
- یک. خدامحوری ۱۳۸
- ا. مراتب توحید ۱۳۹
- ب. وابستگی و نیاز وجودی انسان به خدا ۱۴۰
- ج. حق خدا (حق الله) ۱۴۰
- دو. کرامت انسانی ۱۴۱
- ا. فردگرایی در اندیشه غربیان ۱۴۲
- ب. رابطه انسان و خداوند از دیدگاه حرته ۱۴۲

ج. اشعریان و فعل انسان	۱۴۳
د: معتزله و انسان	۱۴۳
ه. مکتب تشیع و انسان	۱۴۴
و. فردگرایی از دیدگاه متون دینی	۱۴۵
ز. فردگرایی و عرفان اسلامی	۱۴۵
ح. فردگرایی؛ احترام یا فروگاهی شخصیت انسان	۱۴۶
ط. انسان در قرآن	۱۴۸
۴. خاستگاه و منابع حقوق بشر در اسلام	۱۵۱
یک. اشاره‌ای به منابع حقوق بشر در غرب	۱۵۱
أ. قراردادگرایی	۱۵۱
ب. عینیت‌گرایی	۱۵۲
دو. اسلام و خاستگاه حق	۱۵۲
أ. چگونگی کاربرد حق و بیان آن در متون دینی	۱۵۲
ب. نظریه تبعی بودن حق در اسلام و ارزیابی آن	۱۵۳
سه. اسلام و حقوق طبیعی	۱۵۵
چهار. پیامدهای نظرگاه حقوق طبیعی اسلام	۱۵۷
پنج. ارزیابی حقوق طبیعی مدرن	۱۵۸
شش. حقوق طبیعی و شریعت اسلام	۱۶۲
هفت. منابع حقوق بشر از دیدگاه اسلام	۱۶۳
هشت. جایگاه عقل در منابع حقوق بشر اسلام	۱۶۴
أ. تعریف عقل	۱۶۴
ب. دلیل عقلی	۱۶۶
ج. کاربرد دلیل عقلی در استنباط حقوق بشر از دیدگاه اسلام	۱۶۶
د. قاعده لطف	۱۶۸
نه. بنای عقلا و حقوق بشر	۱۷۰
ده. جایگاه بنای عقلا در منابع حقوق بشر اسلام	۱۷۱
خلاصه بخش دوم	۱۷۵
بخش سوم: سنجش حقوق بشر اومانیستی و تطبیق آن با منابع اسلامی	۱۷۷
طرح موضوع و تقسیم‌بندی مطالب	۱۷۹

فصل اول: تطبیق و ارزیابی هستی‌شناسانه حقوق بشر مدرن..... ۱۸۱

۱. فردگرایی هستی‌شناختی ۱۸۱

یک. جدایی انسان از جهان ۱۸۲

دو. جدایی انسان‌ها از یکدیگر ۱۸۳

سه. تأکید بر تجربه فردی ۱۸۳

چهار. خویش‌مالکی ۱۸۴

پنج. حاکمیت امیال ۱۸۴

ا. آموزهٔ آدم اسمیت دربارهٔ «دست نامریی» ۱۸۶

ب. آموزهٔ برنارد ماندویل ۱۸۶

۲. ارزیابی فردگرایی در پرتو تعالیم اسلام ۱۸۸

یک. واقعیات و ارزش‌های انسانی ۱۸۸

دو. نظریه‌های موافق گسست منطقی بین «واقع» و «ارزش» ۱۸۸

ا. نظریهٔ شهودی (شهودگرایی) ۱۸۹

ب. امرگرایی ۱۹۰

ج. احساس‌گرایی ۱۹۰

د. توصیه‌گرایی ۱۹۱

ه. اعتباری بودن مفاهیم و گزاره‌های ارزشی ۱۹۲

سه. نظریه‌های مخالف گسست منطقی میان «واقع» و «ارزش» ۱۹۴

ا. نظریه‌های فلسفی ۱۹۶

ب. نظریه‌های الهیاتی ۱۹۷

ج. نظریه‌های طبیعی (طبیعت‌گرایی) ۱۹۸

چهار. واقع‌بینی و نظام ارزشی ۱۹۸

پنج. فرد و جامعه از دیدگاه اسلام ۱۹۹

شش. فرد و معارف دینی ۱۹۹

ا. اسلام و خویش‌مالکی ۲۰۰

ب. اسلام و حاکمیت امیال ۲۰۰

فصل دوم: نقد مبانی ارزشی حقوق بشر مدرن

طرح موضوع و تعیین مطالب ۲۰۱

- دو. تکریم حق حیات در نظام حقوقی اسلام..... ۲۱۶
- سه. احکام اسلام در قتل عمد..... ۲۱۶
- چهار. اشکالات طرفداران حقوق بشر مدرن به حکم قصاص و پاسخ به آن‌ها... ۲۱۷
۱. اشکال‌ها..... ۲۱۷
- ب. پاسخ‌ها..... ۲۱۸
- پنج. احکام اسلام در قتل خطا و شبه عمد..... ۲۲۰
- شش. حمایت از کرامت و شرافت انسان در احکام اسلامی..... ۲۲۳
- هفت. ناسازگاری‌های اسلام و حقوق بشر مدرن درباره حق حیات..... ۲۲۶
۱. مجازات اعدام برای مرتکبین برخی از جرم‌ها..... ۲۲۶
- ب. مجازات‌های بدنی در مورد برخی از جرم‌ها..... ۲۲۸
۲. آزادی و حدود آن در نظام حقوقی اسلام..... ۲۲۹
- یک. آزادی اندیشه در اسناد حقوق بشر..... ۲۳۲
- دو. آزادی اندیشه در اسلام..... ۲۳۳
- سه. آزادی مذهب در اسلام..... ۲۳۵
۱. گوهر دین از دیدگاه اسلام..... ۲۳۵
- ب. دین برگزیده خداوند..... ۲۳۷
- ج. حقوق پیروان ادیان و مذاهب دیگر از دیدگاه اسلام..... ۲۳۸
- د. مراتب تشکیکی حقانیت مذاهب و حیانی..... ۲۳۹
- چهار. آزادی تغییر مذهب..... ۲۴۰
- پنج. آزادی بیان در اسلام..... ۲۴۲
۱. آزادی بیان در اسناد حقوق بشر..... ۲۴۲
- ب. حکم شرعی اظهار عقیده..... ۲۴۴
- ج. موارد وجوب اظهار عقیده..... ۲۴۴
- د. محدودیت‌های اظهار عقیده..... ۲۴۶
- شش. آزادی‌های سیاسی در اسلام..... ۲۴۹
۱. آزادی‌های سیاسی در اسناد حقوق بشر..... ۲۴۹
- ب. مشروعیت در فلسفه سیاسی اسلام..... ۲۵۰
- ج. مشروعیت در نظریه‌های پنج‌گانه..... ۲۵۳
۳. برابری از نظر اسلام..... ۲۵۴
- یک. برابری در اسناد حقوق بشر..... ۲۵۴
- دو. مفهوم برابری در اسلام..... ۲۵۵

۱. برابری در خنفت ۲۵۵
- ب. اشاره به وجود برخی نابرابری‌ها در منابع دینی ۲۵۸
- ج. مساوات انسان‌ها از دیدگاه سایر ادیان ۲۵۹
- د. برابری به معنای رعایت استحقاق‌ها ۲۶۰
- ه. برابری یا عدالت ۲۶۰
- و. تعریف عدالت در نگرش قدیم ۲۶۱
- ز. تعریف عدالت در نگرش جدید ۲۶۱
- ح. عدالت در منابع اسلامی ۲۶۲
- سه. برابری‌های مدنی و اجتماعی در اسلام ۲۶۴
- ا. برابری در مسئولیت و مجازات ۲۶۵
- ب. برابری در آموزش و پرورش ۲۶۶
- ج. برابری در حق اشتغال ۲۶۶
- چهار. برابری و عدالت اقتصادی از نظر اسلام ۲۶۷
- ا. توجه به اختلافات طبیعی افراد، اهمیت دادن به کار آنان ۲۶۸
- ب. راهکارهای اسلام برای هماهنگ‌سازی سطح عمومی معیشت ۲۶۹
- ج. مالیات‌های ثابت اسلامی (خمس و زکات) ۲۶۹
- د. ایجاد بخش‌های عمومی ۲۷۱
- پنج. برابری زن و مرد از نظر اسلام ۲۷۳
- ا. مقام زن از نظر اسلام ۲۷۴
- ب. برابری زن و مرد در آفرینش از دیدگاه قرآن ۲۷۴
- ج. مبارزه قرآن با برداشت‌های تحقیرآمیز راجع به زن ۲۷۵
- د. نفی دیدگاه جنسیتی در رسیدن به کمالات روحانی ۲۷۶
- ه. طرد اندیشه تبعی بودن زن ۲۷۷
- و. توضیحی درباره پاره‌ای از متون دینی درباره زن ۲۷۸
- شش. فلسفه تفاوت بین زن و مرد در نظام حقوقی اسلام ۲۸۰
- ا. تفاوت‌های زن و مرد ۲۸۰
- ب. نابرابری‌های زن و مرد در نظام حقوق خانوادگی در اسلام ۲۸۳
- ج. توضیحی درباره نابرابری‌های حقوق ۲۸۴
- د. علت واگذاری حق طلاق به مرد ۲۸۶
- ه. تعدد زوجات و حقوق زن ۲۸۸
- و. امکان تجدید نظر در پاره‌ای از نابرابری‌ها ۲۸۹

- ز. توضیح برخی تفاوت‌های زن و مرد در قلمرو احکام جزایی ۲۹۰
- ح. توضیح برخی تفاوت‌های زن و مرد در قلمرو احکام مدنی ۲۹۲
- تفاوت سهم‌الارث زن و مرد ۲۹۲
- تفاوت در سن بلوغ پسر و دختر ۲۹۴
- تفاوت در وجوب پوشش بر زن و عدم آن در مورد مرد ۲۹۴
- تفاوت در امکان احراز برخی از مناصب اجتماعی، مانند قضاوت ۲۹۵
- هفت. برابری مذهبی از نظر اسلام ۲۹۶
- ا. تفاوت میان مسلمانان و غیر آنان نسبت به جزیه ۲۹۷
- ب. تفاوت میان مسلمانان و غیر آنان در احکام جزایی اسلام ۲۹۸
- ج. تفاوت میان مسلمانان و غیر آنان در احکام مدنی اسلام ۲۹۹
- د. فلسفه تفاوت میان مسلمانان و غیر آنان در احکام اسلامی ۲۹۹
۴. حق مالکیت از نظر اسلام ۳۰۰
- یک. حق مالکیت در اندیشه غربیان و اسناد حقوق بشر ۳۰۰
- دو. بررسی برداشت غربیان از مالکیت براساس تعالیم اسلام ۳۰۲
- ا. مالکیت حقیقی ۳۰۲
- ب. انواع مالکیت ۳۰۳
- ج. معنای مالکیت در مورد انسان ۳۰۳
- د. عوامل تولید ثروت و چگونگی مالکیت آن‌ها در اسلام ۳۰۴
- ۳۰۷..... خلاصه بخش سوم**
- بخش چهارم: حقوق بشر از دیدگاه دیگر ادیان و مکاتب ۳۰۹**
- طرح موضوع و تقسیم‌بندی مطالب ۳۱۱**
۱. مروری بر واژه‌های «مدرن» و «مدرنیته» ۳۱۱
۲. مبانی و اصول مدرنیته ۳۱۲
- ا. فردگرایی ۳۱۲
- ب. خردباوری (عقل‌گرایی) ۳۱۳
- ج. دنیاگرایی (سکولاریسم) ۳۱۳
۳. رابطه نقد مبانی مدرنیته و نقد حقوق بشر ۳۱۳
۴. دسته‌بندی نقادان مدرنیته ۳۱۴
۵. تقسیم‌بندی مطالب براساس دسته‌بندی نقادان مدرنیته ۳۱۵

۶ اشاره اصول فکری جریان سنت‌گرایی دینی به‌عنوان یکی از نقادان فرهنگ غربی-۳۱۷

فصل اول: ادیان و حقوق بشر اومانیستی.....۳۱۹

طرح موضوع و تقسیم‌بندی مطالب.....۳۱۹

۱. دین یهود و حقوق بشر.....۳۲۱

یک. کلیاتی درباره دین یهود.....۳۲۱

دو. تعالیم یهود و مبانی حقوق بشر.....۳۲۲

سه. انسان از دیدگاه تعالیم یهود.....۳۲۳

چهار. تفاوت میان یهودیان و غیر آنان در متون دینی یهود.....۳۲۴

پنج. نابرابری جنس زن و مرد در تعالیم یهود.....۳۲۴

شش. برخی ناهماهنگی‌ها میان احکام جزایی یهود و حقوق بشر مدرن.....۳۲۶

هفت. نتیجه این مبحث.....۳۲۷

۲. مسیحیت و حقوق بشر.....۳۲۸

یک. کلیاتی درباره مسیحیت.....۳۲۸

دو. منزلت انسان در تعالیم مسیح و رابطه آن با حقوق بشر.....۳۲۹

سه. تفکیک اداره حوزه روحانی از حوزه مادی زندگی و نقش آن در حقوق بشر.....۳۳۰

۳. کیش زرتشت و حقوق بشر.....۳۳۱

یک. اصول کیش زرتشت.....۳۳۱

دو. دیدگاه دین زرتشت درباره حقوق بشر.....۳۳۲

۴. ادیان خاور دور و حقوق بشر.....۳۳۳

یک. دیدگاه‌های مشترک این ادیان.....۳۳۳

دو. دیدگاه ادیان خاوری درباره حقوق بشر.....۳۳۴

۵. مذاهب هند و حقوق بشر.....۳۳۷

یک. کلیاتی درباره مذاهب هندی.....۳۳۷

دو. ناسازگاری‌های این مذاهب با حقوق بشر اومانیستی.....۳۳۷

نتیجه فصل اول.....۳۳۹

فصل دوم: مکاتب فکری - سیاسی و حقوق بشر.....۳۴۳

۱. محافظه‌کاری.....۳۴۳

۲. رمانسیسم.....۳۴۷

یک. کنشی درباره رمانسیسم.....۳۴۷

دو. ندهای روسو بر حقوق بشر مدرن.....۳۴۷

- ۲۴۸.....ا. نقد عقل گرایی
- ۲۵۰.....ب. نقد حقوق طبیعی
- ۲۵۱.....۳. مارکسیسم
- ۲۵۴.....۴. فاشیسم
- ۲۵۷.....۵. اگزیستانسیالیسم
- ۲۵۷.....یک. کلیاتی درباره این مکتب
- ۲۵۸.....دو. نقدهای این مکتب بر مدرنیته و حقوق بشر
- ۲۵۸.....ا. نقد اومانیزم و انسان گرایی مدرن
- ۲۵۹.....ب. نقد عقل گرایی مدرن
- ۲۶۰.....۶. تأویل گرایی
- ۲۶۲.....۷. پُست مدرنیسم
- ۲۶۲.....یک. کلیاتی درباره این مکتب
- ۲۶۴.....دو. مقایسه مدرنیسم و پست مدرنیسم
- ۲۷۱.....سه. اختلافات اساسی پست مدرنیسم با مدرنیسم
- ۲۷۲.....۸. جماعت گرایی
- ۲۷۲.....یک. کلیاتی درباره این مکتب
- ۲۷۴.....دو. نزاع این مکتب با لیبرال ها درباره «حق» و «خیر»
- ۲۷۵.....سه. حقوق جهانی بشر از دیدگاه این مکتب
- ۳۸۱.....خلاصه بخش چهارم
- ۳۸۳.....خاتمه و نتیجه
- ۳۸۵.....کتابنامه
- ۳۸۵.....کتاب های فارسی
- ۳۹۳.....کتاب های لاتین
- ۳۹۵.....فهرست آیات
- ۴۰۳.....فهرست روایات
- ۴۰۵.....نمایه